

Valtion liikuntaneuvoston lausunto valtiovarainministeriön talousarvioehdotuksesta 2021

Valtiovarainministeriö antoi vuoden 2021 talousarvioehdotuksensa 13.8.2020. Talousarvioehdotus vuodelle 2021 on yhteensä 61,6 miljardia euroa. Ehdotus on 7,0 miljardia euroa alijäämäinen. Valtioneuvoston asetuksessa (550/2015) määriteltynä valtion liikuntaneuvoston tehtävänä on antaa lausunto valtion talousarvioon otettavista liikuntamäärärahoista.

Valtiovarainministeriön talousarvioehdotus sisältää valtion liikuntatoimen määrärahoihin kestävämmän leikkauksen. Liikuntatoimialalle on kompensoitava veikkausvoittovarojen lasku. Myös kävelyn ja pyöräilyn, luonnon virkistyskäytön ja väestön toimintakyvyn edistämisen rahoitus on turvattava tulevina vuosina. Tärkeää on huomioida, että liikunnan resursseihin vaikuttaa välillisesti myös yleisen taloustilanteen heikentyminen.

Tausta

Lapsista ja nuorista sekä aikuisista vain noin kolmannes ja ikäihmisistä muutama prosentti liikkuu terveydensä kannalta riittävästi^{1, 2}. Tutkimuksista on saatu viitteitä, että koronapandemia on vähentänyt osan väestöstä liikkumista entisestään. Väestön liian vähäisen liikunnan yhteiskunnalliset kustannukset ovat vuositasolla arviolta yli kolme miljardia euroa³. Esimerkiksi noin 10 % suomalaisista sairastaa tyypin 2 diabetesta, josta merkittävä osa olisi ehkäistävissä elintapamuutoksilla, kuten liikunnalla.

Koko väestön tasolla riittämätön liikunta aiheuttaa lisäkustannuksia terveydenhuollon suorien kustannusten, tuottavuuskustannusten (menetetty työpanokset), ikääntyneiden kasvavien hoivakulujen, syrjäytymisen kustannusten sekä sosiaalietuuksien lisäkustannusten osalta. Panostuksilla ennaltaehkäisevään terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen sekä arkiliikunnan vahvistamiseen saavutetaan merkittäviä parannuksia yksilöiden elämänlaatuun. Yhteiskunnan tasolla ennalta ehkäisevään toimintaan panostaminen on keino saavuttaa säästöjä.

Fyysinen aktiivisuus liittyy myös moniin yhteiskunnallisesti merkittäviin julkishallinnon tehtäviin. Marinin hallituksen ohjelmassa tavoitteeksi on asetettu 75 % työllisyysasteen saavuttaminen. Tavoite edellyttää mm. työurien pidentämistä sekä osatyökykyisten ja ikääntyneiden työllistymisen lisäämistä. Yksi merkittävä työkykyyn vaikuttava tekijä on fyysinen toimintakyky. Työ- ja toimintakyvyn lisäksi liikunnalla on merkitystä esimerkiksi terveyteen ja hyvinvointiin, oppimiseen, yhteisöllisyyteen, kotouttamiseen, syrjäytymisen ehkäisyyn, sotilaalliseen suorituskykyyn ja ilmastonmuutoksen torjuntaan.

1) Valtion liikuntatoimen määrärahoihin ehdotettu leikkaus on kestävämmän – veikkausvoittovarojen lasku kompensoitava liikuntatoimialalle

Vuoden 2021 valtiovarainministeriön talousarvioehdotuksessa opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntatoimelle kohdennettuihin määrärahoihin esitetään merkittävää ja historiallisen suurta, noin 40 miljoonan euron, eli 27 % laskua (v. 2020: 150,6 M€, VM ehdotus vuodelle 2021: 110,4 M€).

Valtion liikuntatoimen määrärahoista rahoitetaan suomalaisen liikunta- ja urheilukulttuurin kannalta keskeisiä toimintoja, kuten kuntien liikuntapalveluita ja liikuntapaikkarakentamista, kansalaistoimintaa (liikuntajärjestöt ja seurat), huippu-urheilua, liikunnan koulutusta ja tutkimusta, suurtaapahtumia sekä eri väestöryhmien fyysistä aktiivisuutta edistäviä hankkeita ja ohjelmia (liikkuva varhaiskasvatus, -koulu, -aikuinen ja ikiliikkuja). Valtion liikuntatoimen määrärahat koostuvat lähes kokonaisuudessaan valtionalouden kehyyksen ulkopuolisista rahapelituotoista, veikkausvoittovaroista. Jo ennen koronakriisiä rahapelituottojen ennakoiin laskevan kuluvalle kehyskaudella, mutta koronakriisin johdosta lasku tulee olemaan entistä suurempi.

Valtion liikuntatoimen määrärahojen yli neljänneksen suuruisella leikkauksella olisi merkittävät vaikutukset suomalaiseen liikuntaan ja urheiluun. Leikkaus kohdentuisi todennäköisesti kaikkiin valtion liikuntatoimen rahoittamiin osa-alueisiin, mutta erityisesti suurimpiin menoluokkiin eli liikuntapaikkarakentamiseen ja kansalaistoimintaan.

Liikuntapaikkarakentamisen valtionavustuksilla on suuri merkitys kuntien liikuntapaikkarakentamisen hankkeiden toteutumiselle. Valtionavustuksilla tuetaan erityisesti laajoja käyttäjäryhmiä palvelevia ja seuratoiminnan kannalta tärkeitä olosuhteita sekä lähiliikuntapaikkojen rakentamista, jotka mahdollistavat matalan kynnyksen liikunnan lähellä kotia. Valtaosa kunnista on arvioinut liikuntaolosuhteiden kunnostamistarpeen tai korjausvelan merkittäväksi ongelmaksi omassa kunnassaan⁴. Jo pelkästään nykyisen liikuntapaikkaverkoston ylläpitämiseksi valtion liikuntapaikkarakentamisen avustamisen resursseja olisi tarve korottaa.

Elinvoimainen liikunnan kansalaistoiminta on keskeistä niin liikunnan harrastamisen kuin kilpa- ja huippu-urheilun näkökulmasta. Liikunta- ja urheiluseurat liikuttavat noin puolta peruskouluikäisistä⁵ ja aikuisväestöstä 43 %⁶ (lähes 1 800 000 henkilöä) kiinnittyä eri tavoin liikunnan ja urheilun kansalaistoimintaan. Liikunnan harrastustoiminta on monille lapsille ja nuorille sekä aikuisille merkittävä hyvinvointitekijä.

Marinin hallitusohjelman mukaan: *”Kompensoidaan Veikkauksen edunsaajille tulevalla hallituskaudella arpajaislain vaikutuksen johdosta mahdollisesti vähenevät määrärahat kulttuurin, liikunnan ja nuorisotoiminnan osalta. Kompensaatio voi tapahtua esimerkiksi niin, että siirretään kuntien liikunta- ja nuorisotoiminnan sekä teattereiden, museoiden ja orkesterien valtionosuuksia asteittain maksettavaksi budjettivaroista sekä palautetaan asteittain etsivän nuorisotyön rahoitusta nuorisotoimen momentille.”* **Valtion liikuntaneuvosto pitää välttämättömänä, että yhteiskunnallisesti merkityksellisen ja arvokkaan liikuntatoimialan rahoitus turvataan kompensoimalla veikkausvoittovarojen lasku.** Pitkällä tähtäimellä tarkasteltuna on keskeinen tilanne, että yhteiskunnallisesti merkittävä liikuntatoimiala on lähes täysin riippuvainen rahapeli-tuottojen määrästä. **Liikuntatoimialan rahoitusta olisikin perusteltua siirtää valtion budjettirahoituksen piiriin.**

Erilaisissa arvioinneissa ja selvityksissä^{7, 8} on nostettu esiin liikuntatoimialan lukuisat hankkeet, joita rahoitetaan valtion erityisavustuksilla. Hankkeissa tehtävä työ voi olla osin päällekkäistä organisaatioiden yleisen toiminnan kanssa, ja hankkeiden vakiintuminen on epävarmaa. Liikuntaneuvosto esittää, että mikäli liikuntatoimen rahoituksesta joudutaan leikkaamaan, leikkaukset kohdentuisivat ensisijaisesti erilaisiin yksittäisiin kehittämishankkeisiin sen sijaan, että leikattaisiin merkittävästi yleisavustamisesta. Kuitenkin eri väestöryhmien fyysistä aktiivisuutta edistävien merkittävien valtakunnallisten ohjelmien (liikkuva varhaiskasvatus, -koulu, -aikuinen ja ikiliikkuja) toimintaedellytykset on keskeistä turvata.

2) Kävelyn ja pyöräilyn, luonnon virkistyskäytön ja väestön toimintakyvyn edistämisen rahoitus turvattava

Pääministeri Marinin hallituksen ohjelman yhtenä tavoitteena on nostaa liikunnallista kokonaisaktiivisuutta kaikissa väestöryhmissä. Väestön fyysisen kokonaisaktiivisuuden nosto edellyttää liikuntapolitiikan lisäksi toimenpiteitä mm. sosiaali- ja terveys-, koulutus-, ympäristö- ja liikennepolitiikassa.

Kaikilla hallinnonaloilla on jo nyt välillisesti liikkumista ja liikuntaa edistäviä toimenpiteitä. Esimerkiksi liikenne- ja viestintäministeriö edistää kävelyä ja pyöräilyä, ympäristöministeriö ulkoilua ja luonnon virkistyskäyttöä sekä sosiaali- ja terveysministeriö fyysistä aktiivisuutta toiminta- ja työkyvyn näkökulmasta.⁹ Valtionhallinnon rahoitus aktiiviselle liikkumiselle, liikunnalle ja urheilulle koostuukin liikuntasektorin määrärahojen lisäksi muiden hallinnonalojen panostuksista väestön liikkumiseen ja liikuntaan. Vuoden 2021 valtiovarainministeriön talousarvioesityksessä esitetään merkittäviä vähennyksiä aktiivisen liikkumisen ja fyysisen aktiivisuuden edistämiseen, kuten kävelyn ja pyöräilyn sekä väestön toimintakyvyn edistämiseen.

Hallitusohjelmaa toteuttavassa **Kansallisessa kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelmassa** (2018) on määritelty kävelyn ja pyöräilyn investointiohjelman tasoksi 30 miljoonaa euroa vuodessa (2019–2023), jotta tavoiteltu 30 % kasvu kävely- ja pyöräilymatkojen määrässä on mahdollista saavuttaa vuoteen 2030 mennessä. Kävelyn ja pyöräilyn edistämisen määrärahat nostettiin investointiohjelman edellyttämälle tasolle (32,9 M€) vuonna 2020. Valtiovarainministeriön talousarvioehdotuksessa vuodelle 2021 kävelyn ja pyöräilyyn on varattu vain 3,5 miljoonaa euroa.

Kävelyn ja pyöräilyn kehittämistarpeita on Suomessa huomattavasti enemmän valtion vuosittaisiin avustuksiin nähden. Laadukas kävelyn ja pyöräiliikenteen infrastruktuuri on useiden tutkimusten mukaan keskeisin tapa vaikuttaa kulkumuodon valintaan, kasvattaa kävelyn ja pyöräiliikennemääriä sekä samalla kustannustehokas keino edistää niin väestön fyysistä aktiivisuutta ja liikuntaa kuin vähentää liikenteen päästöjä. **Valtion liikuntaneuvosto pitää välttämättömänä, että kävelyn ja pyöräilyn investointiohjelman vaatima 30 miljoonan euron taso turvataan myös tulevana vuosina.**

Ulkoilu ja luonnon virkistyskäyttö ovat suosituimpia liikuntamuotoja Suomessa. Viime vuosien luontoliikuntabuumi ja koronakriisi ovat entisestään korostaneet ulkoilun ja luonnon virkistyskäytön merkitystä väestön liikkumisessa. Koronakriisi lisäsi monien luontokohteiden rasitusta merkittävästi ja asetti haasteita palvelurakenteiden riittävyydelle, mikä on korostanut tarvetta jatkaa panostuksia ulkoilu- ja retkeilyalueiden kunnostamiseen ja kehittämiseen. Näistä tehtävistä vastaaminen kuuluu Metsähallituksen julkisiin hallintotehtäviin, joiden määrärahoihin ei esitetä valtiovarainministeriön talousarvioehdotuksessa 2021 merkittäviä muutoksia. **Valtion liikuntaneuvosto katsoo, että luonnon virkistyskäytön edistämisen resurssit tulee turvata jatkossakin.**

Väestön toimintakykyä edistetään mm. osana Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen (STEA) avustuksia, jotka maksetaan Veikkausvoittovaroista. Vuonna 2019 STEA jakoi avustusta yli 361 miljoonaa euroa yhteisöille ja säätiöille terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen. Avustuksen kokonaissummasta noin 14 miljoonan euron osuudessa oli mukana liikunta yhtenä toimintamuotona. Lisäksi esimerkiksi kansanterveys- ja vammaisjärjestöt edistävät osana perustoimintaansa fyysistä aktiivisuutta ja liikuntaa. Järjestöt ovat merkittäviä liikuntapalveluiden tuottajia etenkin heikommassa asemassa oleville väestöryhmille, kuten mielenterveyskuntoutujille, toimintakyvyltään heikentyneille iäkkäille, pitkäaikaissairaille ja vammaisille. Valtiovarainministeriön talousarvioehdotuksessa esitetään 127 miljoonan euron leikkausta sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuksiin (33 % verrattuna vuoteen 2020), millä tullee olemaan vaikutuksia myös sotejärjestöjen liikunnanedistämistyön mahdollisuuksiin.

3) Yleisen taloustilanteen heikentyminen vaikuttaa liikunnan resursseihin merkittävästi myös välillisesti

Koronakriisi on heikentänyt merkittävästi julkista taloutta vuonna 2020 vähentämällä verotuloja sekä kasvattamalla työttömyysmenoja ja muita julkisia menoja. Koronakriisillä on suuri vaikutus valtiontalouden lisäksi kuntien talouteen, joka oli vaikeassa tilanteessa jo ennen pandemiaa. Koronakriisi iskee kuntien talouteen erityisesti vuonna 2021, jolloin kriisi heikentää kuntataloutta arviolta noin 1,7 miljardilla eurolla¹⁰. Kansainvälisen talouden kehitys ja koronapandemian tilanne luovat suurta epävarmuutta toimintaympäristöön ja samalla julkiseen talouteen myös tulevaisuudessa.

Yleinen taloustilanne vaikuttaa aktiivisen liikkumisen, liikunnan ja urheilun resursseihin niin suoraan kuin välillisesti. Suorat vaikutukset näkyvät esimerkiksi edellä esitettyinä valtion liikuntatoimen määrärahojen sekä kävelyn ja pyöräilyn edistämiseen kohdennettujen määrärahojen laskuna. Välilliset vaikutukset näkyvät esimerkiksi kunnissa ja yrityksissä, joiden yleisen taloustilanteen heikkeneminen vaikuttaa sekä niiden tarjoamiin liikuntapalveluihin kuin mahdollisuuksiin tukea liikuntaa ja urheilua.

Esimerkiksi kuntatalouden heikentymisen myötä moni kunta voi joutua tekemään tulevana vuosina isoja leikkauksia kuntansa liikuntapalveluihin. Ennalta ehkäisevistä ja väestön terveyttä edistävästä palveluista leikkaaminen näyttäytyisi hyvin ristiriitaiselta toimenpiteeltä ajankohtana, jolloin erityisesti heikkokuntoisten ikääntyneiden sekä muiden tukea tarvitsevien henkilöiden liikkuminen on todennäköisesti vähentynyt koronakriisin myötä ja ennaltaehkäisevälle toiminnalle olisi yhä suurempi tarve. Resurssien vähentyminen kuntien liikuntapalveluista olisi ongelmallista myös siksi, että sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa kunnille jää painotettu vastuu ennaltaehkäisevästä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä.

Paavo Arhinmäki
puheenjohtaja
valtion liikuntaneuvosto

Minttu Korsberg
pääsihteeri
valtion liikuntaneuvosto

---

¹ Kokko, S. & Martin, L. (toim.) 2019. Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2018. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:1.

² FinTerveys 2017 -tutkimus. THL.

³ Vasankari, T. & Kolu, P. (toim.) 2018. Liikkumattomuuden lasku kasvaa – vähäisen fyysisen aktiivisuuden ja heikon fyysisen kunnon yhteiskunnalliset kustannukset. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 31/2018.

⁴ Liikuntaolosuhteiden strateginen kehittämistyö kunnissa. Selvitys nykytilanteesta ja kehittämistarpeista. SmartSportin julkaisuja 2020:1.

⁵ Blomqvist, M.; Mononen, K.; Koski, P.; Kokko, S. 2019. Urheilu ja seuraharrastaminen. Teoksessa Kokko S. & Martin, L. (toim.), Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2018. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:1.

⁶ Mäkinen, J. (toim.) (2019). Aikuisväestön liikunnan harrastaminen, vapaaehtoistyö ja osallistuminen 2018. Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus 2019. KIHUn julkaisusarja, nro 67.

⁷ Valtion roolin ja ohjauskeinojen selkeyttäminen suomalaisessa liikunta- ja urheilukulttuurissa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:40.

⁸ Rikala, S. 2013. Liikunnan hanketoiminta – ruusut, risut ja suositukset. Liikunnan hyvät käytännöt -hankkeen loppuraportti. Liikuntatieteellisen Seuran tutkimuksia ja selvityksiä nro 6.

⁹ Ministeriöiden tulokortit liikunnasta ja liikkumisesta. Valtion liikuntaneuvosto 2019. www.liikuntaneuvosto.fi/wp-content/uploads/2019/09/Ministeri%C3%B6iden-tulokortit-p%C3%A4ivitetty-14.8.2019.pdf

¹⁰ Kuntaliiton tiedote 14.8.2020.